

Martin Ringmar

Älvdalska – en ö nordisk språk på fastlandet?

1. Inledning

Det är vanligt när älvdalskan ska presenteras att lyfta fram släktskap med särskilt isländska och ibland även färöiska, oftast med hänvisning till likheter i grammatik och ordförråd. Att likheter finns är uppenbart, men gör detta älvdalskan unik bland skandinaviska språk/dialekter? Med utgångspunkt i en modernspråklig indelning i *önordiska* respektive *fastlandsskandinaviska* kan man sålunda fråga: Till vilken grupp bör älvdalska – och eventuellt andra ”reliktområden” – räknas, till den förra eller senare?

I den här artikeln vill jag försöka mig på en ”jämförelse i ålderdomlighet” mellan älvdalska och de nordiska atlantspråken, färöiska och isländska. Den älvdalska som jag utgår från är den som beskrivits av Levander (1909, 1925, 1928), samt hos Bengt Åkerberg (2002) som i stort följer Levander; det kan alltså ibland handla om former och företeelser som för dagens älvdalsktalande framstår som föråldrade. I huvudsak gäller jämförelsen ordböjningen, även om några syntaktiska företeelser också berörs. En viss inkonsekvens kan förekomma i stavningen av älvdalska exempel (beroende på olika källor). Beteckning *dalska* används ibland som synonym till älvdalska, men kan också inkludera grannmålen i Ovansiljan (dvs. stå för ”dalmålet i egentlig mening”, Levander 1925:21). I ett avslutande kapitel förs ett resonemang om varför t.ex. älvdalingar vill hävda likheter med just isländska, alltså oavsett hur lika eller olika språken än må vara.

Älvdalskan har länge haft ord om sig att vara ett ålderdomligt mål; redan i mitten på 1700-talet kallar Abraham Hülphers dalskan för en ”betydande ålderdoms lemning” och Albert Engström lär ha sagt att ”den smakar blod och hedendom i munnen”. Beskrivningar av denna ”romantiserande” typ möter också i modern tid – t.ex. i artiklar som ”Vikingaspråket lever” (DN 18/2 1999) – och de har också färgat älvdalingarnas syn på sitt eget språk; jfr musikalens Oðerwais hemsida där det talas om Älvdalens ”uråldriga, än idag levande, språk” och att många ”ord och uttryck i älvdalskan är närmare besläktade med dagens isländska och färöiska än med modern svenska”. Den förste som, såvitt bekant, i skrift lyfte fram dessa likheter med isländskan var älvdalingen Reinhold Näsman som i sin avhandling *Historiola lingvæ dalekarlicæ* från 1733 kallar isländskan och dalskan systrar, döttrar till den gamla götiskan.

Det brukar också framhållas att älvdalskan (underförstått i motsats till standardsvenska) stammar direkt från vikingatidens nordiska språk. Detta kan så vara, men det är också sant i någon mån om svenska och andra varieteter av de nordiska språken. Vad som menas med denna direkta härstamning torde vara att de skandinaviska språken genomgått så stora och snabba förändringar att man kan tala om ett ”brott i traderingen” (näst intill ett språkbyte), vilket i mälardalssvenskan kan tidfästas till framförallt 1400-talet. En sådan ”katastrof” (se kapitel 2) skulle enligt detta synsätt inte ha drabbat Ovansiljan, varför målen där kan göra anspråk på en mer direkt härstamning.

Det finns vidare en tendens att dialekter/språk som ”sticker ut” (dvs. skiljer sig mycket från omgivningen) och som få utomstående lär sig, får en aura av att vara särskilt ålderdomliga eller svåra eller både och. I Europa är baskiska ett typiskt exempel liksom de kvarlevande keltiska språken, men det finns många fler. I Sverige låder sådana här föreställningar t.ex. vid samiska eller starkt avvikande dialekter som gutamål eller älvdalska. Men bakom den här diskursen om ålderdomliga språk och dialekter ligger även nedärvda föreställningar om att ju ålderdomligare desto bättre. Det är helt enkelt fint och skänker

prestige att vara gammal i språkens värld. Och det är förstås ett skäl till att företrädare för utsatta minoritetsspråk, som t.ex. älvdalska, försöker utnyttja denna väg till att höja sitt språks status (se vidare kapitel 4).

Men finns det egentligen någon grund för att påstå att ett språk eller en dialekt är ålderdomligare än andra? Är inte alla levande språk som talas idag lika ”moderna”? Jo, förvisso, och bland språkvetare torde bruket att ålderdomlighetsgradera språk mer eller mindre ha upphört, även om det lever vidare bland lekmän. Jag använder därför epitetet ”ålderdomlig” här med utsatta eller underförstådda citationstecken.

Detta var en inledande reservation och här kommer ytterligare en: Även om språk A kan anses ha fler bevarade ålderdomliga drag än det besläktade språket B, gäller detta så gott som aldrig alla drag på alla språkliga nivåer. T.ex. kan vi med ganska stor säkerhet slå fast att bland de germanska språken har, vad beträffar formsystemet, isländskan förändrats minst och engelskan mest. Ändå går det att hitta ålderdomliga drag också i engelskan som få eller inget av de andra språken har kvar. Jag tänker t.ex. på den s.k. vernerska växlingen i *was – were*, eller det samgermanska tonlösa läspljudet (**þ**) som engelska och isländska är ensamma om att ha kvar (eng. *three*/isl. *þrír*), eller halv vokalen **w** som engelskan, liksom t.ex. älvdalskan, har bevarat osv.

På samma sätt kan bland de nordiska språken danskan sägas vara minst ursprunglig men den besitter ändå ålderdomliga drag som de andra (standard)språken saknar som t.ex. bevarad velar klusil (**g/k**) framför betonad främre vokal, kortstavighet och tonande läspljud (som älvdalskan) m.m. Sammalunda har den ålderdomliga isländskan i fonologiskt hänseende delvis förändrats mer än de skandinaviska språken. Och så här blir det förmodligen alltid när man jämför besläktade språk eller dialekter; varje varietet rymmer både ålderdomligheter och innovationer. Det kan också finnas skäl att citera Lars Levanders ord om att det som gör dalmålet speciellt är inte främst i sig unika särdrag, utan en unik kombination av ålderdomlighet och innovationer:

De företeelser, som alltså skulle uppträda uteslutande i dalmålet, äro, som synes, helt få, och det bör uttryckligen betonas, att man icke om någon av dem kan med absolut visshet påstå, att den ej skulle återfinnas i någon annan skandinavisk dialekt. Det intryck av något inom den skandinaviska språkvärlden nästan enastående särpräglad, som dalmålet gör, framkallas ej av vissa särmärken, om vilka målet skulle vara ensamt, utan av en egendomlig kombination av ålderdomligheter, som dalmålet har gemensamma med andra forntrogna mål, och nyutbildade egendomligheter, som så gott som undantagslöst kunna återfinnas på det ena eller andra hållet utom Dalarna. (1925:11-12)

2. Historisk översikt

Det gamla nordiska språket från vikingatid och tidig medeltid var förvånansvärt enhetligt med tanke på att det talades över ett mycket stort område från Grönland i väster till Finland/Estland i öster. Dvs. att döma av de skriftliga källorna var det enhetligt och några andra källor har vi förstås inte. I medeltida isländska skrifter kallas detta språk ibland *dönsk tunga*, dvs. ’danska’. Utgående från det gamla språket brukar man tala om att företeelser i dotterspråken/-dialekterna antingen är bevarade/ursprungliga eller sekundära (dvs. innovationer). Så är t.ex. alla diftonger i älvdalskan sekundära, de ursprungliga diftongerna finns inom dalmålsområdet bara kvar i Lima/Transtrand.

Detta gemensamma nordiska språk har sedan försvunnit på något av de tre sätt ett språk kan försvinna på:

1. Talarna försvinner fysiskt (t.ex. den nordiska bosättningen på Grönland).
2. Talarna byter språk (t.ex. Orkney och Shetland).
3. Språket förändras ”till oigenkännlighet” (t.ex. de skandinaviska språken).

Av tradition indelas de nordiska språken i öst- respektive västnordiska p.g.a. skillnader som omkring år 1000 uppstod mellan danska och svenska å ena sidan och språket i Norge och på

atlantöarna å den andra. Även om det finns fog för denna indelning historiskt sett har den, närmast av slentrian, använts t.ex. i läroböcker med anspråk på att vara språktypologiskt relevant idag. Av denna kan man få intrycket att (modern) norska skulle stå närmare isländska än den står svenska, vilket naturligtvis inte är fallet.

En mer tidsenlig indelning är den i *önordiska* respektive *skandinaviska*, som bl.a. lanserats av Arne Torp (1982:111-112). Denna indelning avspeglar den faktiska utvecklingen; dvs. de skandinaviska språken har på likartat sätt fjärrmat sig från fornnordiskan, p.g.a. förenklingar i formsystemet och upptagandet av ett stort antal lånord, främst tyska. Vid en jämförelse framstår Island och Färöarna då som s.k. reliktområden.

Den här avvecklingen av det gemensamma språket tycks ha börjat i söder, dvs. i Danmark, redan vid tiden för de äldsta handskrifterna (1200-talet). Också i Danmark tar utvecklingen sin början i sydväst (Jylland) och går via öarna till det mer konservativa Skåne. Om vi gör ett nedslag ca 1300, kan man sålunda hävda att hela Norden förutom Danmark är ett reliktområde; dvs. ”danska” talas då i hela Norden utom i Danmark!¹ Med Torps terminologi går gränsen nu mellan *sørskandinavisk* (Danmark) och *nordskandinavisk* (övriga Norden).

När utvecklingen sedan når Sverige är det troligen inte som en gradvis progression från söder mot norr, utan från städerna, dvs. främst Stockholm, eller andra innovationscentra (t.ex. Bergslagen) ut mot den omgivande landsbygden. De skriftliga källorna ger vid handen att avvecklingen av fornspråket skedde i två etapper; efter en första mindre förändring följde en längre period av stabilitet innan nästa förändringsvåg kom. Bl.a. Lars-Olof Delsing (1991, 2004) har kommit till denna slutsats och han kallar de två förändringsskedena ”lilla” respektive ”stora katastrofen”.

Den lilla katastrofen, enligt Delsing tidfast till ca 1300, kännetecknas framförallt av att användning av genitiv (t.ex. vid verb och efter preposition) minskar drastiskt och att den i allmänhet ersätts med ackusativ. Kvar blir genitiven bara i possessiv funktion och i vissa stelnade uttryck (”till havs” etc.). Dativ och ackusativ fortlevde emellertid i ytterligare 100-200 år fram till den stora katastrofen då resten av kasussystemet avvecklas och det moderna reducerade svenska kasussystemet uppstår. Mycket tyder på att denna andra förändringsvåg utgick från Mälardalen/Stockholm.²

Indelningen i två steg är av vikt för den jämförelse som görs här. Förändring 1 (”lilla katastrofen”) har nämligen nått hela det nordiska språkområdet utom Island, medan Förändring 2 undgått både av atlantöarna och, i varierande grad, av ett antal svenska och norska dialekter. Just i Ovansiljan tycks den morfologiska förenklingsprocessen ha varit långsammare än annorstädes i Skandinavien, sett till helheten. Detta skulle ge följande gruppering (jfr Rasks indelning nedan):

Reliktområde I: Isländska

Reliktområde II: Färöiska, dalska (och ev. andra dialekter)

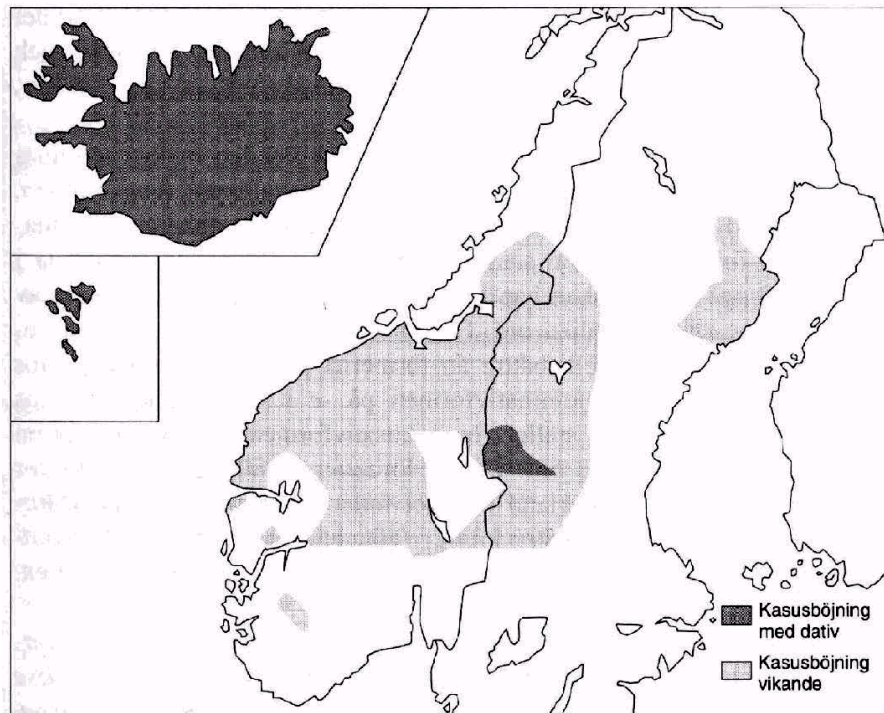
Det är svårt att avgöra när Förändring 1 ”drabbade” Reliktområde II p.g.a. den nästan totala avsaknaden av skriftliga källor. Det är dock inget orimligt antagande att den för dalskans del skedde samtidigt med det övriga svenska språkområdet (dvs. på 1300-talet), medan den i färöiskan troligtvis har skett något senare.³

¹ Som lackmuspapper kan vi använda nominativändelsen *-(V)r* hos starka (maskulina) substantiv: det finns bara enstaka belägg (alla skånska) för den i de äldsta danska handskrifterna; vid adjektiv är ändelsen vanligare särskilt i skånska texter (Staurup 1944:270-71).

² Delsing (2004) jämförelse av texter med olika proveniens från tiden 1385-1529 visar detta tydligt; i texter från Vadstena respektive Finland sjunker procentandelen kasusböjda former bara obetydligt under 1400-talet medan den i mälardalstexterna faller drastiskt någon gång vid mitten av seklet.

³ Med säkerhet kan dock sägas att Förändring 1 är överstånden vid tidpunkten för de äldsta mer omfattande skriftliga källorna, dvs. för dalskans del Prytz Gustav Vasa-pjäs (1622) och för färöiskan Svabos balladuppteckningar (ca 1770).

Illustration: Karta över dativanvändning i nordiska språk
(ur Barðdal et al. 1997:291)

Om vi betraktar kartan ovan över dativdialekter i Barðdal et al. (som bygger på Reinhammar 1973), ser vi att dativ har haft en avsevärd utbredning i Skandinavien ännu in på andra halvan av 1900-talet. Som ett stort isflak täcker det skuggade området västra Dalarna, Härjedalen och Jämtland och angränsande områden i Norge. Och som alltid när isflak smälter har det spruckit upp och isolerade mindre flak knoppats av. Vi kan inte göra detaljerade kartor för 1850, 1800, 1750 osv. men det står utom allt tvivel att det skuggade området skulle bli större för varje steg bakåt i tiden (och denna ”isflaksmetafor” skulle förstås kunna tillämpas även på den övriga avvecklade morfologin, person- och numerusböjning av verb t.ex.). Och frågan är då till vilken grupp (älv)dalskan – och kanske även andra ”ålderdomliga” bygdemål – ska räknas. Är den en ö nordisk språk i det skandinaviska fastlandshavet (om denna metaforkrock tillåts)?⁴

En som för snart 200 år gav struktur åt funderingar av detta slag var den danske språkforskaren Rasmus Rask (1787-1832). Rask hörde till den generation som gjorde lingvistik till en vetenskap i modern mening; tidigare hade den i stor utsträckning bestått av spekulation och fria fantasier (som t.ex. i Näsmans avhandling). I sin uppsats ”Undersøgelse om Det gamle Nordiske eller Islandske Sprogs Oprindelse” från 1814 gör Rask en gradering av de nordiska språkens avstånd till fornspråket. Som man kan ana av titeln sätter han i princip likhetstecken mellan fornnordiska/fornisländska och modern isländska (senare reviderade han den uppfattningen något). I uppsatsen står det bl.a.:

Den Islandsken eller det gamle nordiske nærmeste Sprogart er *den færøiske*, dernæst *den dalske* i nogle Sogne af Landskabet Dalene i Sverrig, dernæst den egentlige *Svensk*, derpaa *den norske Sprogart* og endelig *Dansk*.” (Citatet hos Skårup 1964:4; kursiv i orig., fetstil MR)

⁴ Indelningen *önordiska/skandinaviska* används också i Holmberg & Platzack. Deras framställning är fokuserad på standardspråken, men de noterar att ”at least one dialect on the Scandinavian mainland” (dvs. älvdalska) kan räknas till den ö nordiska gruppen (1995:8).

Rasks analys är intressant bl.a. med tanke på det begränsade källmaterialet vid denna tid. Om eller på färöiska fanns t.ex. mycket lite skrivet och (nästan) ingenting tryckt; i de två existerande tryckta färöiskildringarna (från 1673 respektive 1800) sägs befolkningen tala ”norska” utan närmare klargöranden. Rask hade dock tillgång till handskrivna färöiska uppteckningar och eventuellt även informanter i Köpenhamn; att han ”uppvärderar” färöiskan och betonar dess nära släktskap med isländska var säkert inte okontroversiellt vid denna tid.⁵ Överhuvudtaget var systematiskt insamlad kunskap om Skandinaviens dialekter närmast obefintlig; dalskan fanns åtminstone representerad med språkprov i Näsmans avhandling (som säkerligen var Rasks källa). Rask gjorde sådana här rangordningar i andra skrifter, ibland räknade han färöiskan som en variant av isländskan, ibland norskan som en variant av danska (hur ”norska” skulle förstås var givetvis problematiskt vid denna tid). Såvitt jag vet är detta enda gången dalskan omnämns hos honom.

Mitt syfte med denna jämförelse är bl.a. att se om Rasks rangordning står sig; dvs. hur ”ålderdomlig” är älvdalskan jämfört med framförallt färöiskan (att isländskan är ålderdomligast kan anses givet)? Generellt är det två frågor man kan ställa för att bedöma ålderdomligheten: ”Finns distinktionen kvar?” och, i så fall, ”Finns formen kvar?”. Jämför nasalvokalernas funktion i vissa ändelser i älvdalska: formen är förändrad men distinktionen finns kvar.

Isländska, färöiska och älvdalska (dvs. Reliktområde I+II) utmärks av en del gemensamma arkaismer i förhållande till de skandinaviska standardspråken. De är bl.a.:

- nominalböjning i tre kasus (isländska: 4)
- tre genus (finns även delvis i norska)
- numerus-/personböjning av verb

Innovationer gemensamma för älvdalska och färöiska (inklusive de skandinaviska språken) i förhållande till isländska är t.ex. att genitiven försvunnit som ”riktigt” kasus, att den obestämda artikeln tillkommit och att konjunktiven fått reducerad användning.

Generaliseringar och analogibildningar har i färöiska skett av t.ex. nominativändelsen *-ur* (se kapitel 3.1.1) och av 1. person-ändelsen (*-i*) i presens (*eg eri/komi/fari* osv.), i älvdalska (och delvis i färöiska) av ändelsen *-i/-e* i obestämd dativ maskulinum (se ex. 6). Rimligtvis har sådana analogibildningar haft lättare att slå igenom i älvdalska och färöiska, vilka länge saknade ett skriftspråk, än i isländska.

3. Jämförelse

3.1 Substantiv

3.1.1 Nominativ

Bland det första skandinaver observerar i isländska är att många bekanta substantiv har en ändelse *-ur*, t.ex. i ord som *hundur*, *hestur*, *prestur*, *ostur* osv. Det är färre som vet att den, genom analogibildningar, har blivit ännu vanligare på färöiska (jfr isländska *ís*, *fugl* med färöiska *ísur*, *fuglur* m.fl.). Denna ändelse signalerar nominativ och numera också maskulinum (med vissa undantag i isländska). Den går tillbaka på ett *-s* i indoeruopeiska, som blev *-r* i fornnordiska och med en senare inskottsvokal (oftast) *-er* i fornsvenska och alltså *-ur* i isländska och färöiska; som *-s* finns den i t.ex. latin liksom ännu i de baltiska språken (jfr latin *canis* och lettiska *suns* ’hund’).

⁵ Ännu vid mitten av 1800-talet kunde en för skolfrågor ansvarig dansk politiker hävda att färöiskan ”ikke kan kaldes et Sprog, da det kun er en Mundart eller Dialect, som bestaaer af en Blanding af Islandsk og Dansk” (Grundtvig 1978:36).

(1) <u>Starka sub. (mask) sing.</u>	älvd.	fär.	isl.	
Nom.	<i>kǎv</i> ⁶	<i>kálvur</i>	<i>kálfur</i>	'kalv'
Ack.	<i>kǎv</i>	<i>kálv</i>	<i>kálf</i>	

Denna ändelse är försvunnen ur modern älvdalska, men ännu på 1600-talet fanns en relik där bara inskottsvokalen var kvar, som i *konunge* i Prytz pjäs om Gustav Vasa (Levander 1928:313).⁷ En rest av den reducerade ändelsen har levt kvar i Åsen-målet i den bestämda formen *kåven* (< *kåve-n*) som är åtskild från ackusativformen *kåvin* (*kåv-in*). Även distinktionen mellan klusil (nom.) och affrikativa (ack.) som finns i vissa byar går tillbaka på *-e(r)* i nominativ, t.ex. *makkin* (< **makkerin*) – *mattjin* (< **makkin*) 'masken' (Levander 1928:114). I adjektivböjningen finns *-r* kvar (ofta som alternativ till en ändelselös form) i vissa enstavingar med stamslut på vokal (*blår* m.fl.), men utan särskiljande funktion för genus.⁸

För de svaga (maskulina/feminina) substantiven går skillnaden i singularis mellan nominativ och oblika kasus. Denna distinktion har levt i dalskan in i vår tid, vilket stämmer bra med utvecklingen i riksspråket där den också levde kvar längre än den starka nominativändelsen (skillnaden upprätthölls tämligen konsekvent i Gustav Vasas bibel och i 1734 års lag t.ex.). De fornnordiska formerna lever sålunda kvar i alla tre språken:

(2) <u>Svaga sub. (fem) sing.</u>	älvd.	fär.	isl.	
Nominativ	<i>flugá</i>	<i>fluga</i>	<i>fluga</i>	
Oblik kasus	<i>flugu</i>	<i>flugu</i>	<i>flugu</i>	

3.1.2 Ackusativ

Älvdalska och övriga ovansiljansmål har bevarat en särskild form utan *-r* i ackusativ pluralis för maskulina substantiv. Denna distinktion finns inte i dagens färöiska; längst ska den ha levt kvar på Suðuroy där den försvann någon gång i slutet av 1800-talet (Thráinsson et al.: 2004:412):

(3) <u>Starka sub. (mask) plur.</u>	älvd.	fär.	isl.	
Nom.	<i>kǎver</i>	<i>kálvar</i>	<i>kálfar</i>	'kalvar'
Ack.	<i>kǎva</i>	--"--	<i>kálfa</i>	

Med bestämd artikel skiljer även färöiska på nominativ och ackusativ (åtminstone i skrift⁹):

(4) <u>Mask. sub. plur. best. form</u>	älvd.	fär.	isl.	
Nom.	<i>kǎvär</i>	<i>kálvar-nir</i>	<i>kálfar-nir</i>	'kalvarna'
Ack.	<i>kǎva</i>	<i>kálvar-nar</i>	<i>kálfa-na</i>	

Däremot har färöiskan, i motsats till älvdalskan, kvar distinktionen mellan nominativ och ackusativ i bestämd form singularis av starka feminina substantiv:

⁶ I de älvdalska exemplen markeras längd vid *y*, *á* och *ä* medelst understrykning.

⁷ Hos Näsman ett sekel senare är formen däremot *Kunung*, dvs. utan ändelse (1733:23).

⁸ Generellt i Skandinavien tycks denna ändelse ha levt kvar längst i adjektivböjningen, jfr dialektalt levande *-er*-former (*trötter* osv.) som ännu hörs, kanske särskilt i västgötska (utan genusdistinktion dock).

⁹ I talad färöiska upphävs ofta distinktionen och antingen *-nir* eller *-nar* generaliseras (Thráinsson et al.:353).

(5) <u>Nom./ack. best. f. sing. (fem)</u>	älvd.	fär.	isl.	
Nom.	<i>grāve</i>	<i>grøv-in</i>	<i>gröf-in</i>	'graven'
Ack.	<i>grāve</i>	<i>grøv-ina</i>	<i>gröf-ina</i>	
(Jfr dativ:	<i>grāvin</i>	<i>grøvini</i>	<i>gröfinni</i>	

3.1.3 *Dativ*

Dativen har som nämnts levt kvar som särskilt kasus i svensk-norska dialekter på ett förvånansvärt stort område; detta gäller framförallt i bestämd böjning av substantiv. Ovansiljan utgör dock ett sorts "intensitetscentrum", ty här har dessutom adjektivens och räkneordens dativformer liksom den obestämda dativen av starka substantiv (maskulinum/neutrum) i singularis levt kvar in i vår tid (Reinhammar 1973:28-29). I älvdalska är den obestämda ändelsen *-e* (*-i*), i färöiska och isländska *-i*:

(6) <u>Dativ obest. form sing.</u>	älvd.	fär.	isl.	
Mask.	<i>kāve</i>	<i>kálvi</i>	<i>kálfí</i>	
Neutrum	<i>gūøve</i>	<i>gølvi</i>	<i>gólfi</i>	'golv'

Bland maskulina substantiv var det inte alla typer som hade *i*-ändelse och i de fornsvenska, liksom även i de isländska/norska, källorna råder det en del förvirring om vilka ord som ska ha ändelse. Det finns egentligen bara två sätt att upphäva förvirringen: antingen tar man bort ändelsen helt eller så generaliseras den. Älvdalskan, och med vissa inskränkningar även färöiskan, tycks ha valt den senare linjen, åtminstone i enstaviga böjningsstammar på konsonant. Att ändelsen överlevt i dalskan framstår som förvånande, med tanke på dels dess "fonetiska obetydlighet", som gör att den riskerar att apokoperas, och dels att dess ställning redan i äldre fornsvenska ska ha varit försvagad.¹⁰ Även i isländskan har vissa förändringar skett sedan fornspråket och troligen oftast i motsatt riktning, dvs. ändelsen har försvunnit (ett undantag är *gesti*, fisl. *gest*, dativ av *gestur* 'gäst')

(7) <u>Dativ av starka sub. obest. form</u>	älvd.	fär.	isl.	
Dativ av <i>dal(ur)</i> :	<i>dali</i>	<i>dali</i>	<i>dal</i>	
Dativ av <i>smið(ur)</i> :	<i>smiði</i>	<i>smið(i)</i>	<i>smið</i>	'smed'

Lånord får t.ex. gärna ändelse i färöiska men mindre ofta i isländska; jämför färöiska *bili(-num)*, dativ av *bilur* 'bil', med isländska *bil(-num)*. I färöiska är ändelsen ibland valfri vid ordstammar på *-ð* eller *-g*, men i bestämd form faller ändelsen: *vegnum* 'vägen', *staðnum* 'stället' (Lockwood 1955:31). I isländska finns det en grupp som har *i*-ändelse i obestämd form men inte i bestämd (*flokki/flokknum*).¹¹ I bestämd form tillfogas *-m* i älvdalska: *kāvem* 'kalven', *rövim* 'räven', *stūspam* 'stolpen' osv.

Vid neutrala substantiv har det på sätt och vis varit enklare eftersom nästan alla ord ska ha ändelse (dvs. de är s.k. **a**-stammar); det är nog ingen tillfällighet att rikssvenskan har kvar ett stelnat exempel just i neutrum, "man ur huse" (och solleröområdet t.ex. har dativ-*e* bara i neutrum; Levander 1928:194; jfr även Reinhammar 1993:186). Distinktionen bestämd-obestämd upprätthålls i älvdalska genom nasalering av ändelsen i bestämd form. I färöiska

¹⁰ Jfr Pamp (om **a**-stammar): "I dativ singularis saknas ofta *-i* redan i den äldre fornsvenskan. I yngre fornsvenska är ändelselösa former ännu vanligare." (1971:123).

¹¹ Fonologin tycks ha betydelse för om de maskulina orden tar ändelse eller inte på isländska; t.ex. får ord med stamslut på kort/enkel konsonant i regel ingen ändelse. Men även ord på fler konsonanter kan sakna ändelse, i synnerhet om de har en främre vokal i roten, såsom *sekk* 'säck' (jfr *flokki* med bakre vokal). Vid vissa ord är bruket vacklande, så t.ex. *hníffhnífi* 'kniv'.

däremot har den bestämda artikeln sammanfallit med maskulinum (-num) medan isländskan har kvar fornspråkets form:

(8) <u>Dativ best. form sing.</u>	älvd.	fär.	isl.	
Neutrum:	<i>gūðve</i>	<i>gølvi-num</i>	<i>gólfi-nu</i>	'golvet'

I dativ pluralis har den obestämda ändelsen -um levt kvar i alla språken, i älvdalska har dock obestämd och bestämd form sammanfallit (troligen vid slutet av 1800-talet), något som gäller hela Ovansiljan utom Orsa; i Nedansiljan och västerdalmålen används nominativ som obestämd dativform, -um-formen däremot i bestämd funktion. Ett skäl till att den bevarats så väl kan vara att den är samma för alla genus och därmed blir väldigt frekvent och en del spår av den finns också i standardsvenskan: i *lönndom*, *lagom*, *stundom* osv., samt i ortnamn som *Husum*, *Krokom* m.fl.

3.1.4 Genitiv

Både i älvdalskan och färöiskan försvann, som påpekats ovan, genitiven som kasus i egentlig mening i "lilla katastrofen" och den finns idag bara i isländskan av de nordiska språken; svenskan har alltså inte två kasus som ibland sägs utan inget. Detta betyder bl.a. att det inte längre finns kongruens mellan adjektiv och huvudord i genitiv, som t.ex. i fornsvenska *ens gammals manz hæstr*, att jämföra med modern svenska *en gammal mans häst* (exemplet från Delsing 1991:12). Ändelsen -s fogas nu till hela nominalfrasen, vilket möjliggör s.k. *gruppgenitiv*.¹²

Genitivens försvinnande har också kopplats ihop med övergången till obligatorisk ordföljd genitivattribut-huvudord, vilket måhända är naturligt när -s generaliseras som ägarmarkör och sätts på hela nominalfrasen.¹³ Detta har eventuellt också att göra med att den obestämda artikeln sprids mot slutet av 1300-talet och isländska är som nämnts det enda nordiska språk som inte utvecklar denna (se Delsing 1991:26 f.). Genitivens starka ställning i isländskan beror f.ö. säkert åtminstone till en del på stödet från ett väletablerat skriftspråk.¹⁴

I älvdalska har genitiven rekonstruerats som possessivmarkör på liknande sätt som i standardspråket genom att ett enklitiskt -es läggs till den bestämda dativformen: *skaulmiesterames lägeniet* 'skollärarens lägenhet'. Även gruppgenitiv förekommer (Levander 1909:97). Speciellt för älvdalskan är att "ren" dativ ibland används och då placerat efter huvudordet i bestämd form: *pennskrineð kullun* 'flickans pennskrin' (Åkerberg 2002:8).

I färöiska har genitiven länge varit något av ett problembarn som fått beteckningen "parenteskasus" (Weyhe 1996), då det typiskt sätts inom parentes i grammatikor, eller i vissa fall utelämnas helt. Det verkar finnas en viss tradition för att anse genitiv singularis av (starka) maskulina och neutrala substantiv en aning mer "levande" än genitiv av feminina och plurala substantiv. Helt kurant, i tal såväl som i skrift, är genitiven endast i böjningen av personliga pronomen – jfr *til mín* (gen.) 'till mig' med *til gentuna* (ack.) 'till flickan' – vilket f.ö. stämmer bra med genitivens avvecklingsgång i fornsvenskan, ty även där levde den längre vid personliga pronomen (Delsing 1991:17, Norde 1997).¹⁵ Annars används

¹² Ett känt exempel på gruppgenitiv är "Kungen av Danmarks bröst-karameller"; jfr även en skämtteckning av OA med rubriken "Mannen som gör vad som faller honom ins lyckliga dag".

¹³ Jfr isländska där attributet normalt är efterställt, "Forseti Íslands" ('Íslands president').

¹⁴ Det är f.ö. möjligt att genitiven mer än andra kasus i de nordiska språken varit ett "skriftspråkskasus". Jfr även de romanska språken som väl alla avskaffade genitiven medan de var enbart talspråk (latin *Pater amici mei* → *Le père de mon ami*. Att (även den rekonstruerade) genitiven används ganska sparsamt i svenska bygdemål är välkänt (se Huldén 1997). Det kan förstås inte uteslutas, men knappast heller föras i bevis, att en sådan skillnad mellan tal och skrift förelåg redan på medeltiden.

¹⁵ Jfr också att de enda spåren av särskilda objektsformer i kasuslösa språk som de skandinaviska (och engelska m.fl.) finns just i personliga pronomina.

på färöiska olika typer av omskrivningar; vanligast är prepositionsuttryck (oftast med *hjá*, 'hos'): "Her eru húsini hjá einum ríkum manni." ('Detta är en rik mans hus'; Thráinsson et al. 2004:62).

Försök görs att återuppliva den gamla genitiven, något som framförallt märks i skriftspråket, men, som Weyhe konstaterar, "foreløbig er det ikke lykkedes" (1996:320). Formerna går oftast att härleda från t.ex. sammansättningar (jfr äldre svenska genitiver i *gatukontor*, *barnavård* etc.), f.ö. är de oftast de samma som på isländska och Lockwood säger att många av dem "may be fairly described as Icelandicisms" (1955:28). Men även om man i stort sett är ense om den faktiska användningen, går meningarna isär om huruvida genitiven "finns" (dvs. "bör finnas") eller inte, vilket ibland lett till animerade debatter på Färöarna.¹⁶

Också i färöiskt talspråk finns det en ägarmarkör för hela nominalfraser, *-sa(r)*, men den används mindre än motsvarande ändelse i svenska och älvdalska eller så gott som enbart vid namn eller nominalfraser som fungerar som namn: *Tummas á Dómarakontórinumsa bilur* ('T. på domarkontorets bil'; Thráinsson et al. 2004:64). Precis som i älvdalska och svenska står nominalfrasen med ägarmarkören framför huvudordet. Om både huvudord och attribut är människor förekommer även att attributet står i akkusativ efter sitt huvudord (jfr. "ren" dativ i älvdalska ovan): *pápi drongin* [ACK] 'pojkenes pappa' (Lockwood 1955:103).

3.2 Adjektiv¹⁷

Några ord ska här sägas om adjektivböjningen, vars former delvis påminner om substantivens. Också här finns den maskulina nominativändelsen *-(u)r* kvar i isländska och färöiska men inte i älvdalska, jfr *glað* (mask./fem) med isländska *gláður* (fem. *glöð*). Däremot finns i några byar i västra Älvdalen en längdskillnad maskulinum/femininum i nominativ vid adjektiv på *-l* och *-n*, t.ex. *īell/īel* 'hel', *brūnn/brūn* (se Nyström 2000), och vidare allmänt i *lītn* (mask.) 'liten' (isl. *lítill*; fär. *lítill*) respektive *līte* (fem.; isl. *lítill*; fär. = mask.); dessutom genomgående i andra kasus än nominativ för alla typer, t.ex. i akkusativ singularis *stūran* (mask.) - *stūra* (fem.) (Levander 1928:200-201).

En distinktion som älvdalskan helt har tappat men färöiskan, och isländskan, behållit är den mellan maskulinum och femininum i nominativ pluralis; jfr älvdalska *laiker* 'lika' (mask./fem.) med färöiska *likir* (mask.)/*likar* (fem.). I akkusativ är det tvärtom, där gör älvdalskan genusdistinktionen men inte färöiskan. Mot neutrum upprätthålls distinktionen i båda numerus i alla tre språken.

I tabellen nedan visas ändelserna för adjektiv av typen *laik/likur* 'lik' i tre kasus; avvikelser från fornspråket är utmärkta med asterisk (mindre avvikelser inom parentes).

¹⁶ En icke-normativ ("anti-genitiv") uppfattning förfäktas av en av författarna till Thráinsson et al. i en kritisk recension av en nyutkommen, och normativ, färöisk grammatik (Andreasen & Dahl 1997): "Varför den [genitiven] till varje pris måste pressas in i färöiskan kan jag inte förstå." (Petersen 1997:36; översättning MR). Jeffrey Henriksen (1998), själv författare till en i hög grad "pro-genitiv" grammatik (1983) svarar med de traditionella argumenten till genitivens försvar.

¹⁷ Endast den starka adjektivböjningen berörs (svag böjning + substantiv i fär./isl. motsvaras i allmänhet av sammansättningar i älvd.). Likaså bortses från effekterna av apokope i älvdalskan. Beträffande komparation kan nämnas att enbart isländskan har en särskild neutrumform i komparativ; jfr fär. *størri genta/borð* med isl. *stærri stelpa/sterra borð*.

Tabell 1

Adjektivändelser i älvd./fär./isl.

Singularis:	<u>Älvd.</u>	<u>Fär.</u>	<u>Isl.</u>
<u>Maskulinum</u>			
Nom.	- *	-ur ^(*)	-ur ^(*)
Ack.	-an	-an	-an
Dativ	-um	-um	-um
<u>Femininum</u>			
Nom.	-	-	-
Ack.	-a	-a	-a
Dativ	-(er ¹⁸)*	-ari ^(*)	-ri
<u>Neutrum</u>			
Nom./ack.	-t	-t	-t
Dativ	-u	-um*	-u
Pluralis:			
<u>Maskulinum</u>			
Nom.	-er	-ir	-ir
Ack.	-a	-ar*	-a
<u>Femininum</u>			
Nom./ack.	-er*	-ar	-ar
<u>Neutrum</u>			
Nom./ack.	-u*	-	-
<u>Dat. 3 genus</u>	-um	-um	-um
Avvikelser totalt:	4	2(4)	0(1)

3.3 Räkneord

En sak som skiljer dialekterna i Ovansiljan från alla andra skandinaviska dialekter är att grundtalen 1-4 fortfarande böjs i genus och kasus (Reinhammar 1973:58).¹⁹ Böjningarna har bevarats särskilt väl just i Älvdalen, om man bortser från genitiven är de i stort sett lika omfattande som i fornspråket/isländska; 4 har dock samma ändelser i maskulinum och femininum (jfr adjektivböjningen). Nedan ges formerna i nominativ för de tre språken:

(9) Räkneordsböjning 1-4 i nominativ

<u>Älvdalska</u>	1	2	3	4
Mask.	<i>ienn</i>	<i>twēr</i>	<i>trajr</i>	<i>ffūsrer</i>
Fem.	<i>je</i>	<i>twär</i>	<i>trjār</i>	- " -
Neutrum	<i>iett</i>	<i>tau</i>	<i>tråj</i>	<i>ffūsre</i> ²⁰

¹⁸ Levander anger ingen ändelse i dativ femininum för älvdalskan, för orsamålet anges -er (*stūr-er*) (1928:200); Åkerberg däremot ger formen *sturer*, men inom parentes (2002:23).

¹⁹ Det gamla systemet torde numera vara stätt i upplösning. Jfr Åkerbergs kommentar: "Det blir ett mycket vackert ålderdomligt färgat språk om man korrekt använder dessa böjningsformer. Varning! Felaktigt val av former ger ett dåligt intryck, och den osäkre rekommenderas att använda de oböjbara formerna **två**, **tri**, **fyra**." (2002:26; fetstil i orig.).

²⁰ Denna form finns enligt Levanders tabeller bara i Åsen (1928:209), men den har levt kvar även i andra byar (Gunnar Nyström muntligen).

Färöiska

Mask.	<i>ein</i>	<i>tveir</i>	<i>tríggir</i>	<i>fýra</i> (oböjligt)
Fem.	<i>ein</i>	<i>tvær</i>	<i>tríggjar</i>	- " -
Neutrum	<i>eitt</i>	<i>tvey</i>	<i>trý</i>	- " -

Isländska

Mask.	<i>einn</i>	<i>tveir</i>	<i>þrír</i>	<i>fjórir</i>
Fem.	<i>ein</i>	<i>tvær</i>	<i>þrjár</i>	<i>fjórar</i>
Neutrum	<i>eitt</i>	<i>tvö</i>	<i>þrjú</i>	<i>fjögur</i>

I färöiska böjs de första tre grundtalen, *fýra* däremot är alltid oböjt. Det förefaller rimligt att ett system av detta slag avvecklas uppifrån s.a.s.; i de andra ovansiljansmålen finner vi således rik böjning för grundtalet 1, något mindre för 2 och endast någon enstaka böjning för 3 och 4 (Levander 1928:207-208). Likaledes har vi en relik på svenska i den gamla neutrumformen för 2 – alltså inte 3 eller 4 – som i ”de unga *tu*” (och ännu i *Röda rummet* ”slår klockan *tu*”).

På isländska och färöiska finns också särskilda flertalsformer av grundtalen 1-4 (i färöiskan bara 1-3: *einir*, *tvinnir*, *trinnir*); en relik av dem finns i svenskans *tvenne/trenne*. Dessa former verkar inte ha överlevt i dalskan.²¹

3.4 Personliga pronomen

Isländska och färöiska har en något rikare böjning av personliga pronomina än älvdalskan eftersom denna bl.a. saknar särskilda dativformer i 1. och 2. person singularis, liksom av det reflexiva pronomet:

(10) <u>Pers. (/refl.) pron. sing.</u>	älvd.	fär.	isl.
Ack.	<i>mig/dig/sig</i>	<i>meg/teg/seg</i>	<i>mig/þig/sig</i>
Dativ	--" --	<i>mær/tær/sær</i>	<i>mér/þér/sér</i>

Detta är förväntat eftersom de särskilda dativformerna försvann redan under äldre fornsvensk tid; särskilt för *mig* och *dig* sker detta sammanfall tidigt, för *sig* senare (tvärt emot dagens tyska alltså) (Wessén 1965:116-117; Pamp 1971:156). Däremot har sammanfallet av ackusativ och dativ i tredje person singularis, som i riksspråket började på 1400-talet, inte nått Älvdalen:²²

(11) <u>Pers. pron 3 p. sing. älvd.</u>	Mask.	Fem.	Neutrum
Ack.	<i>ann</i>	<i>ána</i>	<i>ēð</i>
Dativ	<i>ānum</i>	<i>enner</i> ²³	<i>dyö</i>

I pluralis har däremot den gamla dativformen ersatt ackusativ i 3. person pluralis precis som i svenskan (ack./dativ *diemm*). Ej heller gör älvdalskan skillnad på genus i nominativ (/ackusativ), vilket de andra två språken gör (den särskilda ackusativformen i maskulinum har dock försvunnit i färöiskan där nominativ används).

²¹ Om man behöver räkna *pluralia tantum* på älvdalska används sammansättningar med *-par*, t.ex. *tau döråpar* ’två dörrar’ (Bengt Åkerberg muntligen); jfr isl. *tvennar dyr*.

²² Rikssvenskan har som bekant generaliserat dativformen som objektsform även om ackusativformen, och då som generell (utan ack./dativ-distinktion) enklitisk objektsform, lever här och var i talspråket: *Jag såg ’en/’na* och *Jag gav ’en/’na boken* osv.

²³ I många dialekter föll fsv. dativ (*henni*) och genitiv (*hennar*) samman, bl.a. i Ovensiljan, och denna form tycks gå tillbaka på genitiv (Reinhammar 1973:62).

(12) <u>Pers. pron. 3 p. plur. nom.</u>	älvd.	fär.	isl.
Mask.	<i>dīer</i>	<i>teir</i>	<i>þeir</i>
Fem.	--" --	<i>tær</i>	<i>þær</i>
Neutrum	--" --	<i>tey</i>	<i>þau</i>

3.5 Verbböjning

Vad beträffar verbböjningen så gör älvdalskan skillnad på alla tre personer i pluralis, men saknar personböjning i singularis.²⁴ Dagens färöiska har bara en pluralform, egentligen 3:e personformen (dvs. som i svenskt skriftspråk fram till ca 1950). I singularis däremot gör färöiskan skillnad, i presens oftast mellan 1:a person å ena sidan och 2:a och 3:e å den andra. Isländska har persondistinktion både i singular och plural. Här följer personändelserna för starka verb (åter med asteriskmärkning av avvikelser från fornspråket), med motsvarigheterna till svenskans *bita* som exempelverb:

Tabell 2

Personändelser för starka verb

		Presens:		
<u>Singularis</u>		Älvd.	Fär.	Isl.
	1. pers.	<i>bait-</i>	<i>bít-i*</i>	<i>bít-</i>
	2. pers.	--"*	<i>bít-ur</i> ^(*)	<i>bít-ur</i> ^(*)
	3. pers.	--"*	--" (*)	--" (*)
<u>Pluralis</u>				
	1. pers.	<i>bait-um</i>	<i>bít-a*</i>	<i>bít-um</i>
	2. pers.	<i>bait-ið</i>	--" *	<i>bít-ið</i>
	3. pers.	<i>bait-a</i>	--"	<i>bít-a</i>
		Preteritum:		
<u>Singularis</u>				
	1. pers.	<i>biet-</i>	<i>beit-</i>	<i>beit-</i>
	2. pers.	--" *	<i>beit-st</i> ^(*) ²⁵	<i>beist</i> (<i><beit-st</i>)
	3. pers.	--"	<i>beit-</i>	<i>beit-</i>
<u>Pluralis</u>				
	1. pers.	<i>biet-um</i>	<i>bit-u*</i>	<i>bit-um</i>
	2. pers.	<i>biet-ið</i> ^(*)	--" *	<i>bit-uð</i>
	3. pers.	<i>biet-u</i>	--"	<i>bit-u</i>
Avvikelser totalt:		3 (4)	5 (8)	0 (2)

I de svaga verben har färöiskan inga personändelser i preteritum, älvdalskan har samma som för de starka förutom att 3:e person pluralis sammanfaller med singularis: *an/dier kassteð* 'han/de kastade'.

Ett skäl till att den älvdalska personböjningen lever kvar i pluralis är förstås att målet utnyttjar den till att utelämnas subjektet framförallt i 1:a person: "Warum aut bitaið um morgun." ('Vi var ute tidigt på morgonen'); jfr isländska där subjektet sätts ut trots att verbformen visar person: "Við vorum úti snemma um morguninn."²⁶

²⁴ Detta stämmer väl med att t.o.m. den äldsta fornsvenskan saknade singularböjning i presens medan personböjning i pluralis använts i rikssvenskan in i modern tid, t.ex. i bibelspråket.

²⁵ Ändelsen utelämnas ofta, både i tal och skrift, med viss regional variation (Thráinsson et al.:141).

²⁶ För en diskussion om subjektutelämnning i förhållande till personböjning (bl.a. i isländska och älvdalska), se Sigurðsson (1993:275 f.).

Den isländska verbböjningen använder dessutom i stor utsträckning särskilda konjunktivformer både i presens och preteritum; i älvdalska är konjunktiven levande bara vid två verb (i preteritum) och i färöiska finns den endast i vissa fraser och stelnade uttryck (Levander 1909:88; Thráinsson et al. 2004:68-69).

3.6 Verbrekktion

Denna avslutande del av jämförelsen kommer att ägnas åt dativrekktion vid verb. De flesta svenskar – i den mån de inte talar en dativdialekt – har fått sin erfarenhet av kasusböjning via skolspråk som t.ex. tyska. Kasusrekktion vid verb i tyskan är förhållandevis enkel, dvs. den/det som ”får fördel” (/drabbas) av en handling, det indirekta objektet, står i allmänhet i dativ medan det direkta objektet står i ackusativ, så t.ex. vid ditransitiva verb som *geben*: ”Ich gebe *dir* das Buch”, eller vid monotransitiva verb som *helfen* (”Ich helfe *dir*”).²⁷ Dessutom finns ett antal tyska verb med partikel – ursprungligen en preposition – som bestämmer rekktionen (t.ex. *zuhören*).²⁸

I fornordiskan var verbrekktionen mer komplicerad. Det finns en stor mängd verb som har sakobjekt i dativ (och i vissa fall genitiv) fastän detta kan tyckas nog så ”direkt”; jfr isländska *loka* ’stänga’ som styr dativ och *opna* ’öppna’ som tar ackusativ. I en sådan situation kan man, enligt Thráinsson et al., ”expect two kinds of changes”:

First, the default accusative might spread at the cost of the less common dative, especially to objects where the dative seems idiosyncratic. Second, if it is possible to find some semantic regularities supporting the dative case marking, the dative might spread to accusative objects that have a similar semantic role. (2004:429)

Färöiskan tycks här ha valt det första alternativet, ty den ”idiosynkratiska dativrekktionen” har vid många verb ersatts av ackusativ (se 14 nedan). I isländskan däremot lever den kvar och det finns tendenser till spridning (jfr Maling 2002 och Barödal 2001). Likaledes står älvdalskan här, ensamt bland Skandinavians dialekter, ”i allt väsentligt på bibehållen fornspråksståndpunkt” (Levander 1928:112); tydligtvis har dativrekktionen spritts också i älvdalskan, eventuellt mer än i isländska (se 15-16 nedan). Generellt syns dock verbstyrd dativ ha försvunnit tidigare än prepositionsstyrd i dativdialekterna (Reinhammar 1973:71). Genitivrekktion vid verb har däremot givetvis försvunnit både i älvdalska och färöiska, och i allmänhet ersatts med ackusativ eller dativ (se 16 nedan).

Hos Levander finns en förteckning på ca 125 verb som tar dativobjekt enbart (1909:99 ff.; jfr även Åkerberg 2002:51 ff.).²⁹ Åkerberg påpekar att det är vanligt med dativ om objektet är en sorts *manipulationsobjekt* som i exemplet *wind stienum* ’kasta stenar(na)’ (2002:51). Även på isländska finns det ett stort antal dativverb av denna typ: *henda* (’kasta’), *yta* (’skjuta’, ’flytta’), *moka* (’skotta’) osv. Vidare finns dativ i instrumental funktion i exempel som *ig ar ringt klukkum* ’jag har ringt (med) klockorna’ (från Våmhus, i Reinhammar 1973:181). Dessutom finns det många verb som inte verkar passa i någon av grupperna, *tro* t.ex. som styr dativ i alla tre språken.

Här nedan har jag försökt ordna några av de älvdalska (monotransitiva) dativverben med hänseende på motsvarigheter i färöiska och isländska, givetvis utan anspråk på att åstadkomma en uttömmande förteckning.

²⁷ Detta kallas hos Reinhammar ”egentlig dativ” och ska gå tillbaka på det förgermanska kasus dativ (1973:76 ff.). Namnet *dativ* härrör förstas från latinets *dare* (’ge’); jfr också den isländska beteckningen *þágufall* (’förmånskasus’).

²⁸ Enligt Maling (2002) är antalet monotransitiva verb med dativrekktion i isländska ca 800; i tyska däremot är de ca 140, varav en stor del bildats med prepositioner som styr dativ och rekktionen därför given.

²⁹ Utöver verben förtecknade hos Levander har Gunnar Nyström noterat ytterligare ca 100 verb med dativrekktion i älvdalskan (muntlig kommunikation).

(13) Dativ i alla tre språken

älvd.	fär.	isl.	
<i>jåpa</i>	<i>hjálpa</i>	<i>hjálpa</i>	
<i>myöta</i>	<i>möta</i>	<i>mæta</i>	'möta'
<i>nǫ</i>	<i>náa</i>	<i>ná</i>	
<i>slæppa</i>	<i>sleppa</i> ³⁰	<i>sleppa</i>	
<i>styra</i>	<i>stýra</i>	<i>stýra</i>	
<i>trūð</i>	<i>trúgva</i>	<i>trúa</i>	'tro'
<i>wagga</i>	<i>vagga</i>	<i>vagga</i>	
<i>wellta</i>	<i>velta</i>	<i>velta</i>	

(14) Dativ i älvd./isl. - akkusativ (/dativ) i fär.

älvd.	fär.	isl. ³¹	
<i>blanda</i>	<i>blanda</i>	<i>blanda</i>	
<i>diela</i>	<i>deila</i>	<i>deila</i> ³²	
<i>glemma</i>	<i>gloyma</i>	<i>gleyma</i>	
<i>kasta</i>	<i>kasta</i>	<i>kasta</i>	
<i>klappa</i>	<i>klappa</i>	<i>klappa</i>	
<i>læsa</i>	<i>læsa</i>	<i>læsa</i>	'låsa'
<i>lypta</i>	<i>lyfta (/dat.)</i>	<i>lyfta</i>	
<i>lådå</i>	<i>löða</i>	<i>hlaða</i>	'bärga (hö), stapla'
<i>rådå</i>	<i>ráða</i>	<i>ráða</i>	
<i>sammbel</i>	<i>savna</i>	<i>safna</i>	'samla'
<i>sláter</i>	<i>slátra</i>	<i>slátra</i>	'slakta'
<i>stsjipta</i>	<i>skifta</i>	<i>skipta</i>	
<i>spilla</i>	<i>spilla</i>	<i>spilla</i>	
<i>så</i>	<i>sáa</i>	<i>sá</i>	
<i>winda</i>	<i>vinda</i>	<i>vinda</i>	'kasta, vrida'
<i>åka</i>	<i>aka</i>	<i>aka</i>	
<i>äsa</i>	<i>oysa</i>	<i>ausa</i>	'ösa'

Dativrektionen vid verb med manipulationsobjekt (som i 14) har som synes bevarats bättre i älvdalska än i färöiska. En del av dessa verb kunde förvisso ta akkusativobjekt i fornspråket, men det kan delvis ha berott på latinsk påverkan på skriftspråket (Nygaard 1966:102 ff.); för det fornsvenska skriftspråket kan även dansk och tysk påverkan ha spelat en roll (Reinhammar 1973:246). Vidare står innehållsobjektet i isländska och älvdalska i dativ vid verb av typen *gråta*, *hosta*, *pissa*, *spy*, *regna* osv., men i allmänhet inte i färöiska; jfr akkusativ i "Hann spýði bæði gor og garnar upp" ('Han spydde upp både galla och tarmar'; exemplet ur *Føroysk-føroysk orðabók*).³³

Som påpekats tidigare är analogitendenser troligen starkare i språk utan stöd av skriftspråk (jfr "semantic regularities" i citatet ovan). Det är alltså inte förvånande att verb

³⁰ Uppgift om dativ vid *sleppa* i färöiskan finns hos Reinhammar (1973:150); färöiska ordböcker har dock inga entydiga exempel.

³¹ En del av dessa verb (såsom *blanda*, *klappa*, *hlaða*, *vinda*) kan även styra akkusativ med förändrad betydelse.

³² Detta verb styrde troligtvis akkusativ i fornnordiskan (Reinhammar 1973:173).

³³ Ett intressant exempel på vacklande kasusbruk i färöiska, även hos drivna författare, finns vid verbet *svølgja* 'svälja', i Jens Pauli Heinesens roman *Frænir eitur ormurinn*: "Vit svølgja *endingum* [DAT] og *errum* [DAT], og álvaratos, latið okkum bara svølgja *tað allt* [ACK], niður í bukkuna við tí, og latið okkum fáa eitt annað í staðinn fyri." (citatet i Clausén 1978:32; kursiv MR).

med ursprungligt akkusativobjekt men med semantiska likheter med dativverben har flyttat över till denna grupp i älvdalskan. I uppställningen nedan finns under a) verb med manipulationsobjekt och under b) verb med objekt av typen ”egentlig dativ”.

(15) Dativ i älvdalska – ack. i färöiska/isländska

a)	<i>flytta</i>	<i>flyta</i>	<i>flytja</i>	
	<i>lågá</i>	<i>laga</i>	<i>laga</i>	
	<i>ryöra</i>	<i>røra</i>	<i>hræra</i>	
	<i>teppa</i>	<i>teppa</i>	<i>teppa</i>	
	<i>yppen</i>	<i>opna</i>	<i>opna</i>	’öppna’
b)	<i>būsta</i>	<i>bøta</i>	<i>bæta</i> (/dat.)	’förbättra, laga’
	<i>styða</i>	<i>styðja</i>	<i>styðja</i>	’stödja’
	<i>trösta</i>	<i>troysta</i>	-- ³⁴	

I de flesta av dessa verb är dativrekationen troligen analogisk i älvdalskan; verb som *yppen* och *teppa* styrde sannolikt akkusativ i fornspråket. I färöiskan är tendensen som sagt överlag den motsatta vilket visats vid (14) ovan, men också där finns exempel på att akkusativobjekt övergått till dativ, särskilt om det rör sig om egentlig dativ. Verben *baða*, *leyga* (’löga’) och *raka* t.ex. har oftast dativobjekt i färöiska men akkusativ i isländska (och älvdalska). De liknande *tváa* och *turka* har dativ på färöiska medan isländska har både dativ och akkusativ, ”þurrka sér/sig” (’torka sig’).³⁵ Verbet *hýsa* har dativobjekt både i färöiska och älvdalska (förmodligen tolkad som egentlig dativ), men styr akkusativ i isländska och fornsvenska (Reinhammar 1973:217).

(16) Dativ i älvdalska – ack./dativ i färöiska - genitiv i isländska

<i>baiða</i>	<i>biða</i> * ³⁶	<i>biða</i>	’bida’
<i>gá</i>	<i>gáa</i>	<i>gá</i> ³⁷	’ge akt på’
<i>djätå</i>	<i>gita</i> *	<i>geta</i>	’nämna’
<i>geta</i>	<i>gæta</i> (/dat.)	<i>gæta</i>	’valla, passa’
<i>niuota</i>	<i>njóta</i> *	<i>njóta</i>	’njuta’
<i>sakken</i>	<i>sakna</i>	<i>sakna</i>	
<i>wenta</i>	<i>vænta</i> *	<i>vænta</i>	

De flesta av verben ovan styrde genitiv (alternativt akkusativ) i fornsvenska, men genitivrekationen försvann som nämnts i ”lilla katastrofen” (se kapitel 2 ovan) på 1300-talet. Om dessa verb i dalskan ersatt genitiven med dativ direkt eller tagit vägen över akkusativ, är måhända svårt att avgöra. Båda möjligheterna är förstås tänkbara.³⁸ Överhuvudtaget verkar

³⁴ Den isländska motsvarigheten *treysta* betyder ’lita på’; isl. *hugga* med betydelsen ’trösta’ styr akkusativ, liksom *ugga* på färöiska.

³⁵ I isländska finns för vissa verb uppdelningen dativ vid personobjekt och akkusativ vid sakobjekt (jfr Reinhammar 1973:98); t.ex. *þvo* (’tvätta’): *þvo barninu* [DAT] ’barnet’, *kúnni* [DAT]/*kúna* [ACK] ’kon’, *bilinn* [ACK] ’bilen’. Jfr även reflexiv dativ i tyska, ”Ich wasche mir die Hände”, men ”Ich wasche mich”. På samma sätt definieras i franskan *me* som dativ i ”Je me lave les mains” men däremot som akkusativobjekt i ”Je me lave”.

³⁶ * betyder att genitivrekation finns bevarad i ballader, t.ex. ”gita tess”.

³⁷ Modern isländska har oftast prepositionsobjekt: *gá að einhverju* ’se efter något’; men konstruktionen med genitivobjekt finns också enligt *Íslensk orðabók*.

³⁸ Även dalskan har akkusativ vid vissa gamla genitivverb, t.ex. *lieta* (’leta’); dativrekation finns där bl.a. i Idre, som räknas till Norge språkligt, och andra norska dialekter (Reinhammar 1973:160).

det finnas många kvarstående frågetecken beträffande dativdialekternas förhållande till fornsvenskan (se Reinhammar 1993 för en diskussion).

Till sist kan nämnas att det forna systemet med subjektet i annat kasus än nominativ vid vissa verb ("mig lyster" o.dyl.) står starkt i isländska; i färöiskan däremot har ackusativsubjekten övergått till dativ eller nominativ (äv. dativ → nominativ) även om man i skriftspråket i viss mån försöker upprätthålla det äldre systemet (Thráinsson et al. 2004:427 f.).³⁹ Sådana konstruktioner verkar sparsamt företräda i älvdalska, Reinhammar nämner bl.a. verben *lainsa* och *styttu* (*dagum*) 'dagarna blir längre/kortare' (1973:190).

3.7 Sammanfattning

En svårighet vid undersökningar av den typ som gjorts ovan är att veta hur de olika drag som jämförs ska "viktas"; dvs. hur betydelsefull är den ena bevarade distinktionen och/eller formen jämfört med den andra? Hur mycket är t.ex. den bevarade älvdalska personböjningen i pluralis "värd" i jämförelse med färöiskans bevarade dativformer av personliga pronomen i 1. och 2. person? Osv. Här ska emellertid inget försök till en sådan viktning göras, men däremot kan några allmänna observationer framläggas.

Generellt sett har både former och distinktioner bevarats bättre i isländskan än i älvdalskan och färöiskan. Älvdalskan använder t.ex. sekundära särdrag som nasalitet och accent, vilka längre tillbaka delvis var redundanta, för att upprätthålla t.ex. kasus- och speciesdistinktioner. Men att isländskan är "ålderdomligast" är ingen nyhet, så frågan gällde egentligen hur älvdalskan förhåller sig till färöiskan på "ålderdomlighets-skalan"? Svaret torde vara att Rasks (intuitiva) gradering står sig; färöiskan tycks vara något ålderdomligare än dalskan. Men det skiljer inte särskilt mycket; om man jämför med fornsvenskans utveckling tycks isländskan stå på 1100-1200-talsnivå medan både färöiskan och dalskan tycks vara ett par hundra år "yngre".

I tabellen nedan sammanfattas jämförelsen i kapitlen 3.1–3.6 med hänseende på de ålderdomligheter i morfologi och syntax som bevarats antingen i färöiskan eller älvdalskan.

Tabell 3

Särskiljande morfologi/syntax fär.-älvd. (med vissa förenklingar)

	Isl.	Fär.	Älvd.	Ex. nr.
1. Nom.-ändelse sing, starka mask. (-ur)	ja	ja	nej	(1)
2. Särskild ack. form, mask. plur.	ja	nej	ja	(3)
3. Särsk. ack.-änd. bf sing. starka fem. subs.	ja	ja	nej	(5)
4. Genusdistinktion i 3:e pers. pron. plural	ja	ja	nej	(12)
5. Särsk. dativformer av 1-2:a pers. pron. sing.	ja	ja	nej	(10)
6. Böjning av räkneord 1-4	ja	nej (1-3)	ja	(9)
7. Plurala räkneord	ja	ja	nej	--
8. Personböjning av verb, sing.	ja	ja	nej	tabell 2
9. Personböjning av verb, plur.	ja	nej	ja	tabell 2
10. Dativrektion vid verb	ja	nej (begränsat)	ja	(13-14)

S:a: 10

6

4

4. Avslutande diskussion

Som läsaren kan ha noterat har jag undvikit att ge något entydigt svar på den (kanske retoriska) fråga som tjänar som rubrik för artikeln, den om huruvida (älv)dalskan utgör en "önordisk språk". Kanske jag nöjer mig med orakelsvaret: "Inget språk är en ö (inte ens om det talas på

³⁹ Exempel på övergången från ackusativ till nominativ i färöiska är *meg droymir* → *eg droymi* 'jag drömmer' (jfr isl. *mig dreymir*); ackusativ till dativ är genomfört t.ex. vid *vanta* 'behöva' (isl. har ackusativ, men dativ är vanligt i talspråk); dativ till nominativ finns i t.ex. *mær dámar* → *eg dámi* ('jag tycker om'), där står dock dativen ännu starkt i skriftspråket (Thráinsson et al. 2004:227 ff.).

en ö)". En annan på sätt och vis intressantare fråga som berördes redan inledningsvis är: "Varför vill älvdalningar att deras språk ska vara likt isländska?" Svaret har också antytts: "Därför att isländska har hög status."

Rötterna till denna syn på isländskan går tillbaka åtminstone till 1600-talet. Redan vid seklets början hade Arngrímur Jónsson ("den lärde") hävdade att det gamla nordiska språket oförändrat levde kvar på Island. Dessa tankar närdes av humanismen som i det klassiska latinet såg det "riktiga språket" och så blev isländskan "Nordens latin". Under 1600-talet försöker man både i Danmark och Sverige komma över isländska handskrifter för att få källor till sin ärorika historia. En rad utgåvor av isländska sagor följer, med Peringskiölds trespråkiga praktutgåva av *Heimskringla* från 1697 som höjdpunkt.

Det är alltså för att en del av denna strålgans ska falla också över dalskan som Näsman ihärdigt betonar dess närhet till isländskan. Denna släktskap hade enligt Näsman en annan dalkarl, professor Enberg, konstaterat redan 1692 medelst ett "experiment":

För övrigt äro dalskan och isländskan i allo så lika att, om man läser isländska med dalskt uttal, alla tro det är dalska; detta blev professor Enberg, salig i åminnelse, övertygad om genom ett experiment. Ty när hans landsmän, dalkarlarna, år 1692 församlades här i Uppsala – och eftersom vi dalkarlar äro begivna på nya saker, de vilka äro hedervärda – läste han ett stycke för dem, *med dalskt uttal*, från det isländska Nya Testamentet, det vilket alla förstodo och de förundrade sig över att ha fått Den Heliga Skrift *på sitt eget modersmål*. (Näsman 1733:19, översättning MR; kursiv MR)⁴⁰

Huruvida dalkarlar av årgång 1692 förstod isländska uttalad på dalska vill jag låta vara osagt; det intressanta är att Näsman hävdar det. Det finns för övrigt en slående, och något bättre dokumenterad, parallell från Färöarna. Det är nämligen välkänt att en tjänsteman vid det kungliga handelsmonopolet, Jacob Nolsøe, i början på 1800-talet (dvs. innan ett färöiskt skriftspråk etablerats), i ett hamnmagasin i Torshavn läste högt ur isländska sagor med färöiskt uttal. Svend Grundtvigs redogörelse för detta lyder:

[...] at da en infødt Færing, der er ansat ved Handelen deroppe, for nogle Aar siden, *kun med Forandring i Udtalen*, oplæste islandske Sagaer i Grundtexten for hvem der vilde høre, da strømmede Indbyggerne til i stor Mængde, ja kom endogsaa over fra andre Øer for at høre, og glædede sig inderlig ved at lytte til de livlige Fortællinger *paa deres Modersmaal* [...] (1978:73; kursiv MR)

En nedsättande term för den företeelse som båda citaten ovan ger prov på är "renommésnyltning", ett ord som det naturligtvis vore mig främmande att använda. Kanske kan man i stället kalla det "renommélån"? Hursomhelst är det viktigt att komma ihåg att inte bara färöiskan och dalskan (och ev. nynorskan m.fl. språk) har "renommélånat" från isländskan – det har också isländskan gjort. Dvs. dagens isländska ser ut som den gör bl.a. därför att den arkaiserande/puristiska linjen segrade i den romantiska medvinden i början på 1800-talet. Det var då de isländska sagornas kärva stil och enkla syntax blev ett rättesnöre för modern isländska, och yngre lånord rensades ut. Den ortografi som etablerades låg mycket nära den normaliserade fornisländskan och man lyckades t.o.m. återuppväcka utdöda böjningar i något fall (se Ottósson 1986). Sammantaget gör detta att isländska från 1600- och 1700-talen för dagens islänningar ibland kan framstå som svårtillgängligare än den medeltida (se Hauksson och Óskarsson 1994:454).

⁴⁰ Originalen lyder: "Dalica præterea & Islandica per omnia adeo sunt similes, ut, quando Islandica accentu Dalico legitur, omnes Dalecarlicam esse judicent; id quod experimento certior factus b.m. Prof. *Enbergius*. Hic enim, cum populares ejus, Dalekarli, Anno 1692. ipsum heic Upsaliæ convenissent, &, ut est Dalecarlorum genius novorum, quæ honesta sunt, cupidissimus, ipsis ex textu Novi Testamenti Islandico, secundum Dalicum, nonnulla prælegisset, ita hæc omnia intellexerunt, ut, Sacrum Codicem lingua sua vernacula donatum esse, mirarentur."

Rasmus Rask var en mycket viktig person i denna process och det lär t.ex. ha varit på hans initiativ som bokstaven **ð** (åter)infördes i isländska för det tonande läspljudet. Innan dess hade man i flera hundra år klarat sig bra med bara **d** (eftersom **d** och **ð** är i s.k. komplementär distribution), vilket f.ö. danskan gör alltjämt, som t.ex. i ”brød” (jfr isl. ”brauð” med samma ljud).

Också på Färöarna segrar den ”fornnordiska linjen” när skriftspråket etableras i mitten på 1800-talet och det är därför skriven färöiska och isländska är varandra så lika. Men priset är på sätt och vis högre för färöingarna och den arkaiserande stavningen och inte minst den föreskrivna purismen har ibland känts som en tvångströja (jfr not 16 ovan!). Och just bokstaven **ð** – ”alla färöiska skolbarns gissel” – har blivit något av en symbol för den ansträngning skriftspråkets behärskande kräver; den saknar nämligen eget ljudvärde på färöiska (oftast uttalas den inte alls). Vi har alltså en situation där danskan har ljudet men inte tecknet, färöiskan tecknet men inte ljudet medan isländskan har både och. ”ð-ifieringen” av isländskan och färöiskan kan alltså även ses som en ortografisk ”nabo-opposisjon” gentemot danskan. Även i älvdalska finns ljudet [ð] och många använder också tecknet **ð** i skrift (t.ex. i Åkerberg 2002). Kanske är detta det ortografiska uttrycket för det renommélån som älvdalingarna vill göra i den fornnordiska språkbanken?

”Inget språk är en ö” hävdades ovan. Däremot kan ett litet språk ibland vara betjänt av det ”skydd” som en ö skänker; det är färöiskan ett av de bästa exemplen på. Detta språk som för 200 år sedan talades av högst 5000 människor har nu tio gånger fler talare och används inom samhällets samtliga domäner i en utsträckning som mångfaldigt större (minoritets)språk bara kan drömma om. Som Heinz Kloss påpekar: ”[...] hier wird ein völlige neuer Maßstab gesetzt dafür, was einer Sprachgemeinschaft dieser Größenordnung möglich ist” (1978:247-48).

På Färöarna har, med nationalismen som drivkraft och Island som manande exempel, språket och samhället utvecklats i en fruktbar symbios under hela 1900-talet. I dalmålsområdet har det inte funnits några som helst förutsättningar för en sådan utveckling. En standardiserad dalska som uttryck för en ”ovansiljansk” nationalism och autonomisträvanden – en sådan tanke har mig veterligen aldrig framförts (ens på skämt). Detta visar också att språk aldrig kan (fort)leva skilda från den samhällsliga verklighet de befinner sig i och inte heller så till vida kan utgöra några ”öar”.

Litteratur

- Andreasen, Paulivar & Árni Dahl 1997. *Mállæra*. Tórshavn.
- Barðdal, Jóhanna et al. 1997. *Nordiska – Våra språk förr och nu*. Lund.
- Barðdal, Jóhanna 2001. *Case in Icelandic – A Synchronic, Diachronic and Comparative Approach*. Lund.
- Bergman, Gösta 1972. *Kortfattad svensk språkhistoria*. Stockholm.
- Björklund, Stig 1956. *Andreas Johannis Prytz' comedia om konung Gustaf then första 1622*. Uppsala.
- Clausén, Ulla 1978. *Nyord i färöiskan*. Stockholm.
- Delsing, Lars-Olof 1991. Om genitivens utveckling i fornsvenskan. I: *Studier i svensk språkhistoria 2*. Göteborg. S. 12-30.
- Delsing, Lars-Olof 2004. Kasussammanfallet i regionalt perspektiv. Stödark vid seminarium i Poznan, Polen.
- Føroysk orðabók* 1998. Jóhan Hendrik W. Poulsen et al. Tórshavn.
- Grundtvig, Sven 1978 [1845]. *Dansken paa Færøerne – Sidestykke til tysken i Slesvig*. Odense.
- Hauksson, Þorleifur & Þórir Óskarsson 1994. *Íslensk stilfræði*. Reykjavík.
- Henriksen, Jeffrei 1983. *Kursus i færøsk. II: Grammatik og ordliste*. Tórshavn.
- Henriksen, Jeffrei 1998. Hvørsfall [Genitiv]. *Málting* 23, Tórshavn. S. 31–33.
- Holmberg, Anders & Christer Platzack. 1995. *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. Oxford.
- Huldén, Lars 1997. Genitiven och dess förvandlingar. I: Maj Reinhammar (red.): *Nordiska dialektstudier*. Uppsala. S. 161–172.
- Íslensk orðabók* 1990. Árni Böðvarsson (red.). Reykjavík.
- Kloss, Heinz 1978. *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800. 2., erweiterte Auflage*. Düsseldorf.
- Levander, Lars 1909 [1985]. *Älvdalsmålet i Dalarna. Ordböjning och syntax*. Stockholm.
- Levander, Lars 1925. *Dalmålet – Beskrivning och historia I*. Uppsala.
- Levander, Lars 1928. *Dalmålet – Beskrivning och historia II*. Uppsala.
- Lockwood, W.B 1955. *An Introduction to Modern Faroese*. Munksgard, København.
- Maling, Joan 2002. Það rignir þágufalli á Íslandi. Verbs with Dative Objects in Icelandic. *Íslenskt mál* 24. Reykjavík. S. 31–105.
- Norde, Muriel 1997. *The History of the Genitive in Swedish. A Case Study in Degrammaticalization*. Amsterdam.
- Nygaard, M. 1906 [1966]. *Norrøn syntax*. Oslo.
- Nyström, Gunnar 2000. Språkhistorien och vår tids svenska dialekter: Nya rön om Älvdalsmålet fonologi och morfologi. I: *Studier i svensk språkhistoria 5*. Umeå. S. 25–48.
- Näsman, Reinhold 1733. *Historiola lingvæ dalekarlicæ*. Dissertation, Uppsala universitet.
- Ottósson, Kjartan G. 1986. An archaizing aspect of Icelandic purism: the revival of extinct morphological patterns. I: Pirkko Lilius & Mirja Saari (red.): *The Nordic Languages and Modern Linguistics 6*. Helsinki. S. 311–324.
- Pamp, Bengt 1971. *Svensk språk- och stilhistoria*. Lund.
- Petersen, Hjalmar P. 1997. Recension av Andreasen & Dahl 1997. *Málting* 21. Tórshavn. S. 34–38.
- Reinhammar, Maj 1973. *Om dativ i svenska och norska dialekter. 1. Dativ vid verb*. Uppsala.
- Reinhammar, Maj 1993. Levande språkhistoria. I: *Studier i svensk språkhistoria 3*. Uppsala. S. 183-191.
- Skautrup, Peter 1944. *Det danske sprogs historie I*. København.

- Skårup, Povl 1964. *Rasmus Rask og færøsk*. København.
- Sigurðsson, Halldór Á. 1993. Argument-Drop in Old Icelandic. *Lingua* 89. S. 247-280.
- Thráinsson, Höskuldur et al. 2004. *Faroese – An Overview and Reference Grammar*. Tórshavn.
- Torp, Arne 1982. *Norsk og nordisk før og nå*. Oslo.
- Wessén, Elias 1965. *Svensk språkhistoria – I. Ljudlära och ordböjningslära*. Stockholm.
- Weyhe, Eivind 1996. Genitiven i færøske grammatikker – et problembarn. I: Bernt Jul Nielsen & Inge Liese Pedersen (red.): *Studier i talesprogsvariation og sprogkontakt* København. S. 309–320.
- Åkerberg, Bengt 2002. *Grammatik 2002*. Fotostatkopierat läromedel.

Summary

Martin Ringmar : Älvdalska – an “Insular-Nordic” Isolate on the Scandinavian Mainland?

The dialect of Älvdalen has for centuries been renowned for “antiquity” and, consequently, a close proximity to the archaic “Insular-Nordic” languages, i.e. Icelandic and to a lesser extent Faroese, is sometimes claimed. In this paper the morphology of these three languages is compared with respect to its relation to the medieval Nordic language(s). Icelandic is obviously the most archaic of the three, as it avoided some otherwise general Scandinavian late-medieval developments (e.g. the loss of the genitive case, the emergence of the indefinite article). Although being more progressive, Faroese and Älvdalska have retained a number of archaisms, albeit not always the same ones. By and large, the nominal inflections are better preserved in Faroese than in Älvdalska, where, on the other hand, the medieval verbal inflections seem to be more intact. The final chapter addresses the question why speakers of Älvdalska would want to emphasise, justly or not, their language’s close affinity with Icelandic. The answer is, of course, the prestige that (Old) Icelandic has enjoyed in the Nordic countries since at least the 17th century; a relation to Icelandic can thus serve as a means to rise the status of their dialect.